

pam; et in ea potest etiam æqualitas proportionis inter multos considerari, sub qua ratione dici potest continere eminenter vim justitiæ distributiivæ; neutra tamen illarum est formaliter, quia neutrius debitum in ea intervenit, et ideo illam esse censeo, veluti quamdam justitiam legalem, quæ bonum commune respicit.

FINIS OPUSCULI QUARTI.

INDEX DISPUTATIONUM ET SECTIONUM

OPUSCULI QUINTI.

DE MERITIS MORTIFICATIS, ET PER PŒNITENTIAM REPARATIS.

DISPUTATIO I.

DE REDITU MERITORUM IN JUSTIFICATIONE
PECCATORIS.

SECT. I. *Utrum Paulus, ad Hebr. 6, de mortificatis operibus loquatur, eorumque reparationem persuadeat?*

SECT. II. *Quam certum sit merita mortificata per pœnitentiam reviviscere.*

SECT. III. *An merita mortificata ad pristinum statum revocentur, suumque effectum habeant ex justitia vel misericordia?*

DISPUTATIO II.

DU PERFECTA REPARATIONE MERITORUM QUÆ IN
JUSTIFICATIONE PECCATORIS FIT.

SECT. I. *Utrum merita vivificata valeant ad proprium præmium essenziale?*

SECT. II. *Utrum omnia merita mortificata redeant quoad totum præmium essenziale?*

SECT. III. *Utrum tota gratia per peccatum amissa statim restituatur per pœnitentiam, seu remissionem peccati, ideoque semper homo ad majorem gratiam resurgat?*

OPUSCULUM QUINTUM.

RELECTIO DE MERITIS MORTIFICATIS

ET PER PŒNITENTIAM REPARATIS,

IN LOCUM PAULI AD HEBRÆOS VI :

CONFIDIMUS AUTEM DE VOBIS, DILECTISSIMI, MELIORA ET VICINIORA SALUTI, TAMETSI ITA LOQUIMUR :
NON ENIM INJUSTUS DEUS, UT OBLIVISCATUR OPERIS VESTRI, ETC.

Ex variis et gravissimis quæstionibus quas superiori anno de effectibus virtutis et sacramenti pœnitentiæ disputavi, illa mihi hodierna die, viri gravissimi, vestro conspectu dignissima visa est, quæ pœnitentiæ virtutem et efficacitatem, ad priora merita, quæ per peccatum quodammodo perdita fuerant, reparanda, inquirat et illustret. Ea est enim peccati mortalis gravitas et apud Deum offensio, ut non solum ad nova præmia coram Deo promerenda hominem indignum reddat, verum etiam toto priori tempore comparata, quantumvis eximia et illustria, quodammodo deleat, seu potius quasi in nihilum redigat. Quod si ea est pœnitentiæ vis, ut non solum in eo statu hominem iterum constituat, in quo et placare Deum, et nova merita coram eo inchoare possit, sed etiam prioribus veluti novam vitam et vigorem reddat, ut apud Deum eundem valorem idemque præmium habeant, profecto magna est virtutis pœnitentiæ laudatio, præclara divinæ misericordiæ ac justitiæ commendatio, sanguinis et meritorum Christi exaltatio eximia, atque incredibilis fragilium miserorumque hominum consolatio. Ut autem disputatio hæc, quæ per sese jucunda est, et peccatoribus plausibilis, quibusque etiam doctissimis gratior fieret, veritati conformior appareret, ejus fundamentum statuendum putavi in verbis Pauli, ad Heb. 6, ubi postquam peccatores terruit,

pœnitentiæ difficultate et acerbitate proposita, statim eos in spem erigit, dicens : *Confidimus autem de vobis, dilectissimi, meliora, et viciniora salutis, tametsi ita loquimur : non enim injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri, et dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis Sanctis, et ministrastis ; nulla enim verba in divina Scriptura fortasse reperientur, quæ ad veritatem hanc confirmandam aptiora sint et illustriora. Ut autem sensum Apostoli explicem, et ab Scholastica disputatione (quæ mei muneris propria est) non recedam, in duas præcipuas disputationes hanc actionem distribuam. In prima, utrum veritas hæc seu quæstio de reditu meritorum per pœnitentiam in his verbis Pauli fundamentum habeat, inquiram, ubi simul et sententiam Apostoli, et rem ipsam confirmabo atque defendam. In secunda, quam exacte et perfecte, quamque celeriter ac sine mora hunc effectum pœnitentiæ conferat, declarabo ; atque hæc duæ partes videbuntur præsentii instituto sufficere.*

DISPUTATIO I.

DE REDITU MERITORUM IN JUSTIFICATIONE PECCATORIS.

Divisio bonorum operum in mortua, viva, et mortificata. — Disputatio hæc connexa est

SECTIO I.

UTRUM PAULUS, AD HEBRÆOS 6, DE MORTIFICATIS OPERIBUS LOQUATUR, EORUMQUE REPARATIONEM PERSUADEAT.

cum vero sensu prædictorum verborum Pauli. Ut autem in propriis Scholasticorum terminis rem pertractemus, supponere oportet Theologos tria genera operum in hominibus distinguere, mortua, viva, et mortificata ; quæ distinctio datur de bonis operibus aptis ad meritum, ut omittamus mala, quæ mortifera potius vel nociva appellari possunt. Indifferentia etiam prætermittuntur, quia juxta veriorum doctrinam in exercitio non dantur, vel si dantur, quasi non humana reputantur. Ex bonis autem operibus humanis, illa quæ supernaturalia non sunt, etiam relinquuntur, quia non sunt apta ad meritum vitæ æternæ, de quo hic agimus. Bona igitur opera, etiam supernaturalia secundum substantiam, mortua vocantur, si in peccato mortali fiant, quia, cum ab homine spiritualiter mortuo facta sint, ab initio vita carent, neque illam unquam habere possunt, quia nullius valoris et meriti vitæ æternæ apud Deum fuerunt, juxta illud Pauli, 1 ad Cor. 14 : *Si charitatem non habuero, nihil sum ; si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Illa autem bona opera quæ fiunt in gratia, dum gratia in hujusmodi homine operante perseverat, viva esse dicuntur, quia et a principio vitam habuerunt, eo quod ab homine grato et ex gratia facta sunt ; et semper respiciunt hominem in eadem vita perseverantem, et consequenter capacem præmii talium bonorum operum ; est enim gratia fons aquæ vivæ per bona opera salientis in vitam æternam, juxta Christi sententiam, Joan. 4. Propter quod aiebat Paulus, ad justos loquens, 1 ad Cor. 13 : *Abundantes in omni opere bono, scientes quod labor vester non est inanis in Domino.* At vero bona opera, quæ in gratia quidem facta fuere, postea vero, superveniente peccato mortali, respiciunt hominem Deo invisum et ingratum, mortificata dicuntur, quia in principio viva fuerunt, et ideo non possunt dici mortua ; nec peccatum superveniens potest efficere ut illa non fuerint viva, et Deo placita et accepta ; efficit tamen ut in tali persona nullum vitæ effectum neque meriti præmium habere possint, ideoque mortificata dicuntur. Videndum igitur imprimis est de quibus operibus Paulus in nostro testimonio loquatur ; deinde res ipsa latius tractanda ac demonstranda est.

1. *Loquitur Paulus de operibus in gratia factis. —* Principio, certum videtur Apostolum loqui de operibus in gratia factis, atque ex hoc capite aptis ad meritum. In hoc videntur convenire omnes interpretes, quos in sequentibus referam. Et sumitur ex ipso contextu, tum ex illo verbo : *Quam ostendistis in nomine ipsius.* Hac enim phrasi explicari solet in Scriptura modus operandi supernaturalis et meritorius. Et eandem vim habet verbum illud : *Qui ministrastis sanctis, et ministrastis.* Nam hoc etiam declarat modum operandi supernaturalis. Utrumque enim significavit Christus Dominus, Matth. 10, dicens : *Qui recipit vos, me recipit : et qui me recipit, recipit eum qui me misit. Qui recipit Prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet ; et qui recipit justum in nomine justis, mercedem justis accipiet.* Denique id satis confirmant nostra verba : *Non est injustus Deus ut obliviscatur operis vestri,* nam constat Paulum loqui de operibus quæ apud Deum digna sunt corona justitiæ ; hujusmodi autem non sunt, nisi opera quæ aliquo modo ex gratia procedunt, ut plane docet Concilium Tridentinum, sess. 6, cap. 16. Certum ergo sit de his operibus Apostolum loqui.

2. *Prima sententia circa statum de quo Paulus loquitur. —* De quo autem statu seu qualitate talium operum loquatur, controversia est. In qua, prima sententia est loqui Apostolum de operibus mortuis, seu factis in statu peccati mortalis. Nam loquitur ad Hebræos jam baptizatos, qui a gratia ceciderant, quibus dixerat difficile esse ad pristinum statum redire, et ad perfectionem tendere ; quia vero etiam in illo statu mortalis peccati opera misericordiæ exercuerant, eos in spem erigens addit : *Confidimus autem, etc., non enim injustus Deus ;* loquitur ergo de operibus factis in statu peccati mortalis, atque adeo de operibus mortuis. Et huic expositioni favet D. Thomas ibi, lect. 3, ubi locum hunc interpretatur de operibus propter quæ meretur homo justificationem de congruo. Unde exponit, *justum est,* id est, congruum. Alii exponunt, *non est injustus,* id est infidelis ; promisit enim Deus misericordibus misericordiam, et remissionem peccatorum ; quia

ergo illi misericordiam cum fratribus exercuerant, etiam dum erant in statu peccati, ait Paulus Deum, quia injustus non est, talium operum memoriam habiturum, et propter illa a tali statu eos liberaturum.

3. *Refellitur.* — Hæc sententia nobis non probatur. Primo, quia omnes auctores intelligunt locum illum de operibus in gratia factis, ut patet ex Ambrosio, Hieronymo, Anselmo, divo Thoma, Chrysostomo, Theophylacto, Theodoro, et Glossa in eum locum, aliisque Patribus quos infra referemus.

4. Secundo, quia ex verbis illis, *Ministrastis et ministratis*, colligitur saltem non esse sermonem de solis mortuis operibus; quia, ut omnes exponunt, et vis istorum verborum requirit, saltem verbum *Ministrastis*, ad illud tempus refertur, in quo hæc faciebant cum essent sancti et justi; illa enim temporis distinctio non ponitur propter solam temporis præsentis et præteriti differentiam, sed propter diversos status operantium: alioqui frigent verba illa, neque ullum mysterium habent.

5. Tertio, quia illa verba, *non est injustus Deus*, improprie exponuntur, quoniam propter nulla opera extra charitatem facta tenetur Deus ex justitia remittere peccata, nec dare contritionem per quam remittantur; quod est certissimum, loquendo de justitia propria, de qua interpretari debemus hæc verba, si possumus sine inconvenienti, juxta communem legem interpretandi Scripturam; et licet amplietur ad justitiam fidelitatis, quæ nascitur ex simplici promissione, etiam est verissimum. Nulla enim extat absoluta promissio remittendi peccata mortalia, ei qui facit misericordiam opera in statu peccati mortalis, nec dicitur Deus injustus eo quod non det contritionem peccatori facienti opera misericordiam, nec de hoc est certa promissio; ergo multo minus tenetur dare contritionem peccatori propter opera misericordiam in statu peccati facta. Unde constat etiam experientia non ita semper fieri, et merito, ne homines, nimium confisi de operibus misericordiam, in aliis peccatis vitandis aut detestandis segnes efficiantur. Ac propterea locutiones Scripturæ, quæ has promissiones indicare videntur, intelliguntur ab omnibus, vel de valore talium operum ad extinguenda peccata quoad reatum pœnæ temporalis, si supponantur remissa quoad culpam; vel de speciali efficacia quam habent ad impetrandum a Deo majora auxilia ad veram pœnitentiam agendam, non vero

de certa promissione, quæ sit contritio ipsa seu remissio peccati absolute promissa.

6. *Occurritur falsæ responsioni.* — Quod si quis fortasse respondeat Paulum non loqui de infallibili seu absoluta promissione contritionis, seu auxilii congruentis et efficaci ad illam, sed de auxilio sufficiente, seu uberiore, quod Deus dat propter opera misericordiam, etiam in statu peccati facta; quo auxilio si quis bene utatur, certissime remissionem peccatorum consequetur, respondeo etiam hoc modo non satisfieri intentioni Pauli, si alia opera, et in charitate facta, excludantur. Quia auxilia sufficientia absolute non dantur propter talia opera, sed ex generali lege; uberiora autem auxilia, licet interdum dentur ex illis operibus, ut ex dispositione congrua, non tamen ex justitia, neque ex promissione ita infallibili, ut inducat absolutum debitum.

7. *Excluditur expositio prima, ex contextu Pauli.* — Denique in contextu Pauli non habet fundamentum sufficiens illa expositio, cum Paulus de præterito loquens dicat: *Et dilectionis quam ostendistis*, quæ verba optime intelliguntur de priori statu antequam a gratia cecidissent. Sequentia autem verba, *ministrastis et ministratis*, possunt ad utrumque statum referri; et ita comprehendunt quidem opera etiam misericordiam in statu peccati facta, non tamen excluduntur priora; imo, si quæ intervenit in hoc negotio ratio justitiæ, in prioribus vivis operibus fundatur; addit tamen Paulus posteriora, quia aliquo modo juvant, et tollendo nova impedimenta, et addendo propriam congruitatem. Quanquam hæc duo verba possunt aliis etiam modis exponi, ut videbimus.

Secunda interpretatio verborum Pauli.

8. *Probatum primo ex contextu capitis.* — Est ergo aliorum opinio, præcedenti omnino contraria, Paulum solum de operibus vivis locutum esse. Primo, quia in toto illo capite loquitur ad Hebræos fidem habentes vivam per charitatem; nam eos, in principio illius, ad perfectionem exhortatur, et ut fugiant opera mortua, id est, peccata, quæ per pœnitentiam delere oportet; in hoc enim sensu illam vocem sumit Apostolus, et non ut Scholastici, sicut exponit Augustinus, lib. de Fide et operibus, c. 11, dicens: *Quid est autem a mortuis operibus pœnitentia, nisi ab his quæ oportet mortificari, ut vivamus; quæ si adulte-*

ria fornicationesque non sunt, quid jam inter opera mortua nominandum est? Non ergo exhortatur Apostolus Hebræos ut ad gratiam redeant, a qua ceciderant, sed ut caveant ne cadant, ad perfectionem tendendo. Quia vero in periculo versabantur cadendi, vel propter peculiarem affectum ad ceremonias legis, vel propter aliquam animi remissionem quam ostendebant, ideo terret illos, proponens eis difficultatem resurgendi a peccato, si post tot beneficia Dei in illud laberentur; quia vero nondum illi ceciderant, ut eos etiam spe præmii ad perseverandum alliciat, subdit: *Confidimus autem de vobis*, etc. Ergo sincere interpretando contextum illum, nullum est in eo fundamentum ad asserendum Paulum loqui de operibus mortificatis per peccatum; cur enim nos illis, ad quos Apostolus scribit, attribuamus peccatum quod ipse non astruit, neque in eis reprehendit? Unde Theophylactus, interpretans hæc verba: *Confidimus autem*, etc., inquit: *Cum eos perterrefecisset, rursus mitigat et medetur; ait ergo: Non quasi vos damnarim, ac de vobis male judicem, hæc dico; non enim quod plenam spinarum conscientiam vestram censeam, sed metuens ne hoc fiat.* Et alia multa in eandem sententiam prosequitur. Quam etiam significat Anselmus, ibi dicens: *Cæterum confido*, etc. *Non hoc dico putando vos esse tales, sed, timendo ne sitis tales, terreo verbis, ne ipsa re impleatis.*

9. *Probatum secundo ex illis verbis: Non enim injustus Deus.* — Secundo argumentor ex verbis ejusdem Pauli: *Non enim injustus Deus*, etc., nam, si opera mortificata reviviscunt, illud non pertinet ad Dei justitiam, sed ad misericordiam, unde non esset injustus Deus, etiamsi talibus operibus mercedem non daret; Paulus autem loquitur de operibus quæ si Deus non remuneraretur injustus esset; non ergo loquitur de mortificatis, sed de vivis operibus. Major patet, quia homo in peccato mortali existens, nullum jus justitiæ erga Deum habere potest; sicut enim non potest illud de novo comparare, ita neque antiquum retinere. Est enim par utriusque ratio, quia per peccatum mortale fit homo indignus omni æterna mercede; nam, cum fiat dignus æterno supplicio, impossibile est ut maneat dignus æterna gloria; ergo nec retinere potest jus justitiæ ad illam. Et confirmatur, quia omne jus justitiæ fundatur in gratia; cui enim daret Deus coronam justitiæ, si non donasset gratiam misericors pater? et quomodo esset corona justitiæ, nisi

præcessisset gratia quæ justificat impium? ut recte dixit Augustinus, lib. de Gratia et lib. arb., c. 6; ergo, cum mortale peccatum privet gratia, privat fundamentum justitiæ ad Deum; ergo non potest in peccatore manere jus justitiæ ad præmium præcedentium meritorum; ergo, licet postea Deus id non tribuat, non erit injustus. Quod præterea ita declaro, quia Deus non tenetur ex justitia remittere homini peccatum, quidquid ille faciat; nam, quamvis summam contritionem et dolorem habeat, delictum commissum non compensat, ideoque non potest remissionem per justitiam consequi; ergo posset Deus absque justitia non remittere peccatum nisi sub hac conditione, scilicet, ut pro præcedentibus meritis nihil retribuere teneatur; ergo, absolute loquendo, non erit injustus Deus non præmiando dicta merita, quia poterit allegare sub tali conditione se remisisse peccatum; ergo non possunt verba Pauli de operibus mortificatis exponi. Quod tandem ex illis ultimis verbis confirmari potest: *Qui ministrastis sanctis, et ministratis.* Non ergo loquitur tantum de operibus prius factis, et postea mortificatis, sed etiam de illis quæ tunc faciebant, ut ostendit verbum de præsentibus, *ministratis*; ergo etiam secundum præsentem statum erant illa opera viva, et digna mercede ex justitia; ergo loquitur Paulus ad justos opera meritoria facientes.

10. *Probatum tertio ratione.* — Hinc argumentamur tertio ex re ipsa, quia verum non est opera mortificata redire per pœnitentiam quoad meritum essentialis præmii; ergo non potest Paulus in eo sensu loqui, cum non possit nisi verum sensum proferre. Antecedens probatur, quia vel redirent ex justitia divina, vel ex misericordia: primum dici non potest, ut probatum est. Et confirmari etiam potest ex Concilio Tridentino, sess. 6, canone 26, ubi definit justum debere sperare retributionem suorum bonorum operum a Deo per ejus misericordiam, et Jesu Christi meritum, sub hac conditione: *Si bene agendo, et divina mandata custodiendo, usque in finem perseveraverit.* Ergo retributio requirit perseverantiam: hæc autem tollitur per superveniens peccatum; ergo, illo intercedente, tollitur omnis spes retributionis priorum operum ex justitia. Et consequenter etiam ex misericordia, ut idem Concilium merito insinuat; tum quia meritum et misericordia pura, id est, excludens justitiam, repugnant; quia præmium dicit ordinem ad